

Výše smluvní pokuty

Smluvní pokuty musí zahrnovat všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat, musí mít dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou výši. Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná.

Smluvní pokuty musí zahrnovat všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat, musí mít dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou výši. Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 33 Odo 96/2001, ze dne 30.4. 2002)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobce L. Č., zastoupeného prom. práv., proti žalovaným 1. P. V. a 2. J. V., oběma zastoupeným advokátem, o zaplacení 80 000 Kč s příslušenstvím, vedené u Okresního soudu Praha -východ pod sp. zn. 3 C 179/97, o dovolání žalovaných proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 18. listopadu 1999 č. j. 27 Co 316/99, 27 Co 317/99-54, tak, že rozsudek Krajského soudu v Praze ze dne 18. listopadu 1999 č. j. 27 Co 316/99, 27 Co 317/99-54, pokud jím byl změněn rozsudek Okresního soudu Praha - východ ze dne 4. prosince 1997 č. j. 3 C 179/97-20 ve znění usnesení ze dne 17. února 1998 č. j. 3 C 179/97-33 a doplňujícího rozsudku ze dne 9. února 1999 č. j. 3 C 179/97-42 tak, že žalovaným byla uložena povinnost zaplatit žalobci na smluvní pokutě za dobu od 1. července 1997 do 30. března 1998 částku 144 000 Kč, a pokud jím bylo rozhodnuto o náhradě nákladů řízení před soudem prvního stupně i nákladů odvolacího řízení, zrušil a věc v tomto rozsahu vrátil Krajskému soudu v Praze k dalšímu řízení.

Z odůvodnění :

Okresní soud Praha-východ rozsudkem ze dne 4. prosince 1997 č. j. 3 C 179/97-20 ve znění doplňujícího usnesení ze dne 17. února 1998 č. j. 3 C 179/97-33 a doplňujícího rozsudku ze dne 9. února 1999 č. j. 3 C 179/97-42 uložil žalovaným zaplatit žalobci částku 80 000 Kč se smluvní pokutou ve výši 20 % z dlužné částky za každý i započatý měsíc od 1. ledna 1997 do 30. června 1997, zamítl žalobu v rozsahu, v němž se žalobce na žalovaných domáhal, aby mu zaplatili smluvní pokutu ve výši 20 % z dlužné částky od 30. 6. 1997 do zaplacení, a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobce jako věřitel uzavřel s žalovanými jako dlužníky smlouvu o bezúročném půjčce částky 80 000 Kč, jejíž splatnost byla sjednána do 30. 11. 1996, přičemž závazek dlužníků vrátit půjčenou částku mohl zaniknout také uskutečněním výměny bytů mezi účastníky smlouvy za podmínek sjednaných v samostatné smlouvě o budoucí smlouvě o výměně bytů do 30. 9. 1996. Dne 4. 12. 1996 byla dodatkem ke smlouvě o půjčce prodloužena splatnost půjčky do konce roku 1996 nebo do uskutečnění výměny bytů. Při uzavření smlouvy o půjčce si účastníci sjednali pro případ prodloužení žalovaných s vrácením půjčky smluvní pokutu ve výši 20 % z nesplacené půjčky za každý i započatý měsíc prodloužení. Soud prvního stupně dále zjistil, že žalobce odmítl v červnu 1997 přijmout nabídku žalovaných vrátit dlužnou částku 80 000 Kč, a proto vedle povinnosti zaplatit žalobci

dlužnou půjčku 80 000 Kč uložil žalovaným také povinnost zaplatit smluvní pokutu do 30. 6. 1997.

K odvolání žalobce i žalovaných Krajský soud v Praze rozsudkem ze dne 18. listopadu 1999 č. j. 27 Co 316/99, 27 Co 317/99-54 změnil rozsudek soudu prvního stupně v napadené části tak, že žalovaní jsou povinni zaplatit žalobci na smluvní pokutě za dobu od 1. dubna 1997 do 30. března 1998 částku 192 000 Kč, do částky 48 000 Kč žalobu zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud zjistil, že žalovaní v průběhu odvolacího řízení, dne 30. března 1998, zaplatili žalobci částku 80 000 Kč. Odvolací soud shledal správným závěr soudu prvního stupně o povinnosti žalovaných zaplatit žalobci smluvní pokutu, neztotožnil se však s jeho závěrem ohledně doby, za kterou by měla být smluvní pokuta zaplacená, když v řízení bylo zjištěno, že nabídka vrácení dlužné částky 80 000 Kč byla ze strany žalovaných výslovně podmíněna tím, že se žalobce vzdá nároku na zaplacení smluvní pokuty. Žalovaní, pokud se chtěli vyhnout povinnosti zaplatit smluvní pokutu, mohli dlužnou částku vrátit již dříve, např. prostřednictvím pošty nebo složením peněz do úschovy. Odvolací soud stanovil počátek splatnosti smluvní pokuty na den 1. dubna 1997, když vycházel z posledního odstavce dodatku ke smlouvě o půjčce ze 4. 12. 1996, ve kterém se smluvní strany dohodly, že „vypovězení smluvního penále obě strany prodlužují do konce roku 1996 nebo do uskutečnění výměny bytů ve smlouvě o budoucí smlouvě z 15. března 1996“. Výměnou bytů dne 1. dubna 1997 bez součinnosti žalobce zmařili žalovaní možnost poskytnutí nepeněžního plnění. Nerozhodnou shledal odvolací soud námitku žalovaných, že nemohli ovlivnit výměnu bytů, na niž také bylo plnění vázáno. Námitku žalovaných, že ujednání o smluvní pokutě je pro její nepřiměřenost v rozporu s dobrými mravy a proto neplatné, odmítl s odůvodněním, že výše smluvní pokuty je podle právní úpravy v § 544 a násl. občanského zákoníku (dále jen „ObčZ“) zcela v dispozici smluvních stran a ani v případech nepřiměřené smluvní pokuty není soud oprávněn pokutu snížit; tzv. zmírňovací právo soudu, jak bylo upraveno například v občanském zákoníku z roku 1950, nebylo do platné právní úpravy pojato.

Proti rozsudku odvolacího soudu podali žalovaní dovolání, v němž odvolacímu soudu vytýkají nesprávné právní posouzení věci [dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“)]. Nadále jsou přesvědčeni, že ujednání o smluvní pokutě je podle § 39 ObčZ za neplatné pro rozpor s dobrými mravy ve společnosti. Poukazují dále na nesrozumitelnost některých ujednání týkajících se závazku k výměně bytů v dodatku ke smlouvě o půjčce ze 4. 12. 1996 a ve smlouvě o smlouvě budoucí z 15. 3. 1996 a z těchto důvodů hodnotí smlouvy jako neplatné podle § 37 odst. 1 ObčZ. Plnění ze závazku k výměně bytů je nemožné (pro nezbytný souhlas pronajímatelů bytů k platnosti dohody o jejich výměně), a tento závazek je proto neplatný podle § 37 odst. 2 ObčZ. Žalovaní navrhli, aby dovolací soud zrušil rozsudek odvolacího soudu a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Žalobce ve vyjádření k dovolání navrhl jeho zamítnutí, neboť závěry prvoinstančního soudu i soudu odvolacího hodnotí po stránce skutkové i právní jako správné, když oba soudy shledaly ve smlouvě o půjčce srozumitelnou a jednoznačně shodnou vůli stran půjčit 80 000 Kč se smluvní pokutou, jež byla vázána na povinnost žalovaných k vrácení půjčky, jejíž „výše je jen výrazem toho, že i pro výměnu bytů si účastníci vědomě stanovili tvrdé podmínky (nájem obecního bytu za byt družstevní)“.

Podle ustanovení části dvanácté hlavy I bodu 17 zákona č. [30/2000](#) Sb., kterým se mění zákon č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád (dále jen o. s. ř.), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, se dovolání proti rozhodnutím odvolacího soudu vydaným přede dnem nabytí účinnosti tohoto zákona (1. 1. 2001) nebo vydaným po řízení provedeném podle dosavadních právních předpisů projednají a rozhodnou podle dosavadních právních předpisů (tj. podle občanského

soudního řádu ve znění účinném do 31. 12. 2000 - dále opět jen „o. s. ř.“).

Nejvyšší soud České republiky (dále jen „Nejvyšší soud“) jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) zjistil, že dovolání bylo podáno včas oprávněnými osobami, obsahuje stanovené náležitosti a dovolatelé jsou zastoupeni advokátem.

Z obsahu dovolání vyplývá, že žalovaní napadli rozsudek odvolacího soudu pouze v části, ve které bylo žalobě vyhověno; výrok odvolacího soudu v části, ve které odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že zamítl žalobu, aby byla žalovaným uložena povinnost zaplatit smluvní pokutu ve výši 48 000 Kč za dobu od 1. 1. 1997 do 31. 3. 1997 zůstal dovoláním nedotčen.

I když odvolací soud označil svůj výrok o uložení povinnosti žalovaným zaplatit žalobci smluvní pokutu jako změnu rozsudku soudu prvního stupně, z porovnání obsahu rozhodnutí odvolacího soudu a rozhodnutí soudu prvního stupně je zřejmé, že v části výroku odvolacího soudu, ve které byla žalovaným uložena povinnost zaplatit smluvní pokutu ve výši 20 % z částky 80 000 Kč měsíčně za dobu od 1. 4. 1997 do 30. 6. 1997, tj. ve výši 48 000 Kč, ke změně výroku soudu prvního stupně nedošlo, neboť soudy obou stupňů uložily žalovaným v této části rozsudku stejnou povinnost a je nerozhodné, že odvolací soud ve svém rozsudku celý výrok označil tak, že rozsudek soudu prvního stupně se mění. V této části je proto dovolání žalovaných podle § 238 a § 239 o. s. ř. nepřipustné, neboť odvolací soud potvrdil v pořadí první rozsudek soudu prvního stupně, proti svému rozsudku nepřipustil dovolání a žalovaní ani neučinili návrh na vyslovení přípustnosti dovolání. Vzhledem k tomu, že ze spisu ani nevyplývá, že by řízení trpělo vadami uvedenými v § 237 odst. 1 o. s. ř., Nejvyšší soud v této části podle § 243b odst. 4 věty první a § 218 odst. 1 písm. c) o. s. ř. dovolání odmítl.

Dovolání je podle § 238 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné proti té části výroku odvolacího soudu, kterým byla žalovaným uložena povinnost zaplatit žalobci smluvní pokutu ve výši 20 % z částky 80 000 Kč za dobu od 1. 7. 1997 do 30. 3. 1998, tj. ve výši 144 000 Kč. Nejvyšší soud proto v této části přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle § 242 odst. 1 a odst. 3 o. s. ř. a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Nejvyšší soud nejprve posuzoval, zda řízení netrpí vadami, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci (§ 242 odst. 3 věta druhá o. s. ř.). Takové vady se ze spisu nepodávají a ani dovolatelé jejich existenci nenamítají. Dovolací soud proto, vázán podle ustanovení § 242 odst. 1 a odst. 3 věty první o. s. ř. uplatněným dovolacím důvodem, včetně toho, jak jej dovolatelé obsahově vymezili, přezkoumal rozsudek odvolacího soudu v napadené části, v níž je dovolání přípustné, z důvodů uplatněných dovolateli.

Dovolatelé namítají, že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci.

Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav. O mylnou aplikaci právních předpisů se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil.

Dovolatelé tvrdí, že ujednání ve smlouvě o budoucí smlouvě a v dodatku ke smlouvě o půjčce upravující možnost výměny bytu dovolatelů jako alternativní závazek k vrácení půjčky je neplatné, a to jednak pro jeho nesrozumitelnost a jednak pro nemožnost sjednaného plnění (výměna bytů je závislá na souhlasu pronajímatelů). Tato námitka je však pro posouzení dané věci irelevantní, neboť i kdyby ujednání o výměně bytů bylo neplatné, důsledkem by byla ve smyslu § 41 ObčZ pouze částečná neplatnost smlouvy o půjčce, jež by neměla vliv na ustanovení o splatnosti půjčky do 30. 11. 1996 a dohodu o smluvní pokutě ve výši 20 % z nesplacené části půjčky ode dne splatnosti za každý i započatý měsíc prodlení žalovaných s vrácením půjčky.

Smluvní pokuta, jako jeden ze zajišťovacích prostředků, je upravena v § 544 a § 545 ObčZ. Smluvní pokuta je peněžitá částka, kterou je dlužník povinen zaplatit věřiteli v případě, že nesplní svou smluvní povinnost, i když porušením takto zajištěné povinnosti nevznikne věřiteli škoda (§ 544 odst. 1 ObčZ). Smluvní pokutou lze zajišťovat jakoukoliv právní (smluvní nebo zákonnou) povinnost, která se může týkat peněžitého nebo jiného plnění. Zákon tedy nevyklučuje možnost sjednání smluvní pokuty za prodlení s placením peněžitého závazku. Pro smluvní ujednání o smluvní pokutě předepisuje obligatorně písemnou formu; její nezbytnou náležitostí je uvedení výše pokuty, příp. alespoň způsobu, jakým bude stanovena (§ 544 odst. 2 ObčZ). Výše smluvní pokuty není v občanském zákoníku upravena a nestanoví se zde ani způsob jejího určení. Sjednání její výše či způsobu určení je tedy věcí dohody účastníků.

V dané věci tedy odvolací soud aplikoval správný právní předpis a nepochybil, když uzavřel, že smluvní pokuta a její výše je podle právní úpravy § 544 a násl. ObčZ v dispozici smluvních stran a ani v případech nepřiměřené smluvní pokuty není soud oprávněn pokutu snížit, neboť mu stávající právní úprava žádné moderační právo nekonstituuje.

Nejvyšší soud se dále zabýval námitkou dovolatelů, že sjednaná smluvní pokuta se vzhledem ke své nepřiměřené výši příčí dobrým mravům, a proto je ujednání o smluvní pokutě podle § 39 ObčZ neplatné.

Právní úkon se příčí dobrým mravům, jestliže se jeho obsah ocitne v rozporu s obecně uznávaným míněním, které ve vzájemných vztazích mezi lidmi určuje, jaký má být obsah jejich jednání, aby bylo v souladu se základními zásadami mravního řádu demokratické společnosti. Dobré mravy tvoří společenský normativní systém, nýbrž jsou spíše měřítkem etického hodnocení konkrétních situací odpovídajícím obecně uznávaným pravidlům slušnosti, poctivého jednání apod. Dobré mravy jsou vykládány jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních. Ke konkretizaci takto obecně stanovených pravidel je třeba užít dalších vodítek, ze kterých lze usoudit, co je ve vztahu ke smluvní pokutě v souladu se společenskými, kulturními a mravními normami. Při zkoumání platnosti ujednání o smluvní pokutě z hlediska dobrých mravů je nutno uvážit funkce smluvní pokuty (funkce preventivní, uhrazovací a sankční). V souvislosti s výší smluvní pokuty je třeba, aby pokuta zahrnovala všechny škody, které lze rozumně v daném konkrétním vztahu s porušením určité povinnosti očekávat, musí mít dostatečnou, nikoliv však přemrštěnou pobídkovou výši. Smluvní pokuta, jejíž výše výrazně převyšuje výši skutečně vzniklé škody, je nepřiměřená a pro rozpor s dobrými mravy neplatná. Při posouzení přiměřenosti sjednané výše smluvní pokuty je třeba přihlídnout k celkovým okolnostem úkonu, jeho pohnutkám a účelu, který sledoval. V úvahu je třeba rovněž vzít výši úroků z prodlení, které též představují sankci za porušení povinnosti, i výši zajištěné částky, z níž lze také usoudit na

nepřiměřenost smluvní pokuty s ohledem na vzájemný poměr původní a sankční povinnosti.

V posuzovaném případě se odvolací soud posouzením výše smluvní pokuty sjednané účastníky řízení z výše uvedených hledisek dobrých mravů nezabýval. Námitku žalovaných ohledně neplatnosti ujednání o výši smluvní pokuty pro její rozpor s dobrými mravy nesprávně označil jako nedůvodnou s odkazem na právní úpravu smluvní pokuty v občanském zákoníku v jeho § 544. Rozhodnutí odvolacího soudu tak postrádá posouzení, zda se v posuzované věci nejedná o nepřiměřeně vysokou pokutu dosahující intenzity neplatnosti právního úkonu. Nejvyšší soud dospěl proto k závěru, že rozsudek odvolacího soudu není v napadené části (v níž je dána přípustnost dovolání) správný, neboť postrádá posouzení smluvní pokuty z hlediska dobrých mravů.

Nejvyšší soud proto podle § 243 odst. 1 věty za středníkem o. s. ř. rozsudek odvolacího soudu v této části a v závislém výroku o náhradě nákladů řízení (a to jak nákladů řízení před soudem prvního stupně, tak i nákladů odvolacího řízení) zrušil a věc mu v tomto rozsahu vrátil k dalšímu řízení.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Valná hromada](#)
- [Směnečný a šekový platební rozkaz, prominutí zmeškání lhůty \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Smlouva o dílo \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Valná hromada \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Veřejné zakázky](#)
- [Výklad právních předpisů, přepravní smlouva](#)
- [Smluvní pokuta \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Zpráva o vztazích](#)
- [Zákaz konkurence](#)
- [Vypořádací podíl v bytovém družstvu \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Základní kapitál](#)